

Aan de voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 9 oktober 2014

Betreft: Verzoek van de Nederlandse Orde van Advocaten voor de Algemene Politieke beschouwingen

Zeer geachte voorzitter der Eerste Kamer,

Aanstaande dinsdag 14 oktober bespreekt Uw Kamer tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen de Miljoenennota en de Rijksbegroting.

Tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen in de Tweede Kamer is terecht veel aandacht uitgegaan naar de onrust in de wereld, de langdurige zorg, de werkgelegenheid en de herziening van het belastingstelsel. Uw aandacht is, begrijpelijk, voor een groot deel ook op die zaken gevestigd. Maar als deken van de Nederlandse Orde van Advocaten verzoek ik u om bij uw Algemene Politieke Beschouwingen ook aandacht te vragen voor de grondrechten van de burger en de rechtsstaat in het algemeen.

Toegang tot het recht

De toegang tot het recht, zeker voor de mensen die moeite hebben om rond te komen, is en blijft voor mij als deken een punt van zorg. De toegang tot het recht moet er niet alleen zijn voor hen die het kunnen betalen.

Op het gebied van de continue bezuinigingen op de gefinancierde rechtsbijstand is al meerdere malen het standpunt van de Orde geuit. Laatstelijk nog bij brief aan uw Kamer van vijf september jongstleden.¹ Nu de bezuinigingsplannen onveranderd zijn, zal ik mijn zorgen ook in de toekomst hierover moeten blijven uiten. De Orde blijft zich inspannen voor het behoud van het stelsel en de toegang tot het recht.

Mijn zorgen betreffen ook de verhoging op de griffierechten. De griffierechten zijn in de afgelopen paar jaar meerdere malen verhoogd. De Orde vindt het een goed begin dat de beoogde verdere verhoging van 45 miljoen euro van het griffierecht wordt verminderd met 13 miljoen euro. Maar er is onduidelijkheid bij de Orde van Advocaten hoe deze verlaging nu concreet wordt ingevuld. Er blijft een forse verhoging van 32 miljoen over, waarvan nog niet duidelijk is welk soort procedures wordt geraakt. Dit blijft een reden voor zorg over de toegang tot het recht.

Vergeet in de strijd om de veiligheid niet de vrijheid

Maar de rechtsstaat is meer dan alleen de toegang tot het recht. Daar kán, daar mág en daar wil ik mijzelf als advocaat én als deken van de Orde van Advocaten niet toe beperken.

Bij het lezen van de begroting van Veiligheid en Justitie over het jaar 2015, bekwam mij het gevoel dat we in onze strijd om de veiligheid te beschermen het gevaar lopen teveel van onze vrijheid op te offeren. Dit, zonder zorgvuldige afweging van de grondrechten. In dit kader kan de aangekondigde versterking van de strafrechtelijke en bestuursrechtelijk aanpak van jihadisten er mogelijk voor zorgen dat in de toekomst de rechten van burgers, ook de onschuldigen, blijvend worden aangetast. Waar ligt de grens bij inbreuken op de privacy van iemand en zijn omgeving?

¹ Brief aan de Eerste Kamer ten behoeve van nader schriftelijk overleg over de AMvB stelselvernieuwing rechtsbijstand I.

De vrijheid van godsdienst en de vrijheid van meningsuiting zijn in onze grondwet opgenomen en kunnen niet zomaar terzijde worden geschoven. Mijn pleidooi is niet om deze maatregelen niet in te voeren. Mijn pleidooi is wel om hier zorgvuldig mee om te gaan. Zorgvuldigheid die misschien iets meer tijd zal kosten in het voorbereidingstraject van een wetsvoorstel, maar er wel voor zal zorgen dat er goede wetgeving komt. Wetgeving die zoveel als mogelijk recht doet aan de grondrechten van burgers. Niet voor niets luidt de naam van het ministerie 'het ministerie van Veiligheid én Justitie'.

De begroting van Veiligheid en Justitie noemt weliswaar als een kernthema *'de bestending van de rechtsstaat'*², maar de grondrechten van mensen en de privacy worden niet genoemd.

Privacy komt niet voor in de begroting. Niet als onderwerp, niet als thema, zelfs niet als woord. In mijn optiek is privacy onlosmakelijk verbonden met onze hedendaagse rechtsstaat. Het verbaast mij daarom dat in de begroting geen overwegingen zijn opgenomen ten aanzien van het waarborgen van grondrechten en de privacy. Met name in verhouding tot de vele maatregelen op het gebied van het strafrecht, die bedoeld zijn om onze democratische rechtsstaat te beschermen tegen kwaadwillenden. Niet voor niets memoreerde onze minister van Veiligheid en Justitie, de heer Opstelten, bij het debat over de staat van de rechtstaat van 11 maart in uw Kamer, uw woorden toen hij zei: *"De rechtsstaat verankert kernwaarden als vrijheid, rechtszekerheid, rechtsgelijkheid, democratie en subsidiariteit."*

Wetsvoorstellen

De begroting van Veiligheid en Justitie voor het jaar 2015 meldt veel maatregelen en wetsvoorstellen die handelen vanuit de repressieve kant van met name het strafrecht.

Computercriminaliteit III

Een wetsvoorstel dat mij grote zorgen baart maakt is het wetsvoorstel dat politie en openbaar ministerie meer mogelijkheden zal geven om computercriminaliteit op te sporen en te vervolgen. Dit wetsvoorstel staat bekend onder de naam 'Wetsvoorstel Computercriminaliteit III'. De Orde heeft fundamentele bezwaren tegen dit wetsvoorstel. Kort gezegd wordt hierin voorgesteld om aan politie en justitie de vergaande bevoegdheid te geven om computers en andere geautomatiseerde werken (zoals smartphones en tablets) te hacken of te kunnen terughacken. Dit betreft een veel te ruime bevoegdheid. Er kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het heimelijk installeren van bepaalde softwareapplicaties om gegevens af te tappen. De bevoegdheid omvat ook dat vanuit het apparaat alle gegevens worden bekeken en overgenomen die in *"een daarmee verbinding staande gegevensdrager worden aangetroffen"*. Uit de beantwoording van de schriftelijke vragen van de Tweede Kamer lijkt te volgen dat de minister thans al een voorschot neemt op deze – nog aanhangige- wetgeving. Immers, daarin wordt gesteld dat de politie nu al op afstand een computersysteem mag betreden en gegevensbestanden in beslag kan nemen.³ Frappant is in dit kader ook de opmerking in de begroting van V&J over 2015: *"Het OM en de politie bereiden zich in 2015 voor op de inwerkingtreding van deze wet"*.⁴

Wetsvoorstel Langdurig toezicht, gedragsbeïnvloeding en vrijheidsbeperking (33816)

Bij uw Kamer is nu aanhangig het wetsvoorstel Langdurig toezicht dat het mogelijk maakt dat zware gewelds- en zedendelinquenten en tbs-gestelden, die onder voorwaarden terugkeren in de samenleving, langer onder intensief toezicht komen te staan. Zo moet worden voorkomen dat zij recidiveren. Bij de behandeling van dit wetsvoorstel is in de Tweede Kamer een amendement aangenomen. Dat amendement zorgt ervoor dat de rechter, op vordering van het openbaar ministerie, de proeftijd bij de voorwaardelijke invrijheidstelling in bepaalde situaties (na veroordeling

² Begroting V&J, hoofdstuk 2: Beleidsagenda, inleiding, pagina 6.

³ Zie: Antwoord van 6 oktober, op vragen van het lid Gesthuizen over het gebruik van omstreden spionagesoftware door de politie.

Zie ook <http://www.volkskrant.nl/tech/politie-breekt-met-spyware-op-afstand-in-computers-in-a3763752/>

⁴ Zie begroting V&J, pagina 9.

voor een geweldsdelict of bepaalde zedendelicten) telkens met ten hoogste twee jaar kan verlengen.⁵ Maar levenslang toezicht, voortvloeiend uit een strafrechtelijke veroordeling, dient slechts tot de hoge uitzonderingen te behoren en is in een rechtsstaat per definitie geen geschikt middel om het kennelijke doel - 100% maatschappelijke veiligheid – te bereiken. Te veel (grond)rechten van te veel burgers zouden daardoor disproportioneel worden geschaad.

Wetsvoorstel eigen bijdrage voor gedetineerden (33844)

Ook andere wetsvoorstellen, zoals het Wetsvoorstel eigen bijdrage voor gedetineerden zijn disproportioneel. Het wetsvoorstel is nu aanhangig in de Tweede Kamer.⁶ De Orde van Advocaten ontraadt dit wetsvoorstel. Invoering van een eigen bijdrage heeft namelijk een negatieve werking op een succesvolle resocialisatie. Bovendien wordt door de invoering van de eigen bijdrage een extra schuldeiser gecreëerd, waardoor bestaande schuldeisers (waaronder het slachtoffer) met minder genoeg moeten nemen. Ook zal invoering van het voorstel leiden tot meer procedures, waardoor de te verwachten financiële voordelen zullen worden beperkt. Tot slot heeft de eigen bijdrage een punitief karakter. Dat kan daardoor worden gezien worden als (extra) straf, die niet door een onafhankelijke rechter is opgelegd.

Wetboek van Strafvordering.

In de nieuwsbrief van het ministerie inzake het wetgevingsprogramma 2015 wordt gemeld dat voor het zomerreces van 2015 de Tweede Kamer (en naar ik aanneem ook uw Kamer) een contourennota ontvangt waarin de hoofdlijnen van het nieuwe Wetboek uitvoerig zullen worden toegelicht.⁷ Het gaat bij deze modernisering om een complexe operatie, waarbij het wetboek door maar liefst negentien wetsvoorstellen wordt aangepast. Pagina 13 van de begroting van V&J over 2015 merkt hiertoe op: *“De parlementaire afronding zal naar verwachting eind 2016 zijn beslag krijgen”*. De Orde heeft eerder al gewezen op het feit dat de planning die voor dit wetgevingsproject is gekozen, onverantwoord ambitieus is. In reactie daarop heeft de Minister laten weten deze planning iets te temporeren. Maar nog altijd is het zeer de vraag of de tijd die wordt genomen voor een dergelijk omvangrijk en ingrijpend project voldoende is. Met het project zullen hoge kosten gepaard gaan. Er zou een analyse gemaakt moeten worden van kosten en baten. De advocatuur is als laatste betrokken bij de lopende voorbereidingen en spant zich thans in om haar visie op de herziening en de afzonderlijke onderdelen daarvan uit te werken. Deze visie zal uiteraard ook aan uw Kamer worden toegezonden.

Tot slot

De zomer van 2014 heeft helaas diepe sporen in Nederland achtergelaten, ook in uw huis. Het thema rechtsstaat, ook in internationaal verband, is daardoor nog actueler geworden. Onze rechtsstaat heeft een lange ontwikkeling doorgemaakt en zal in ontwikkeling blijven. Het primaat van de rechtsstaat is niet voorbehouden aan bewindspersonen of ministeries. Dit zouden ze ook niet moeten ambiëren en ambiëren ze ook niet. Uw Kamer maakt een onmisbaar onderdeel uit van ons staatsbestel en daarmee de rechtsstaat. De kwaliteit van wetgeving wordt door Uw Kamer getoetst op rechtmatigheid, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid.

De politiek, rechterlijke macht, hoogleraren, maatschappelijke organisaties, de rest van de Nederlandse samenleving en zeker ook de media. Zij maken allemaal ook een nuttig en belangrijk onderdeel uit van onze rechtsstaat. Of men zich daar nu daadwerkelijk bewust van is of niet. Ook de advocaat speelt hierin zijn rol. De Orde van Advocaten moet in haar rol als luis in de pels vaak op wetsvoorstellen wijzen die, naar haar oordeel, geen goede gevolgen hebben. Het is geen kritiek op ministeries of bewindspersonen dat zij niet rechtsstatelijk zijn. Maar het is wel goed als wij met elkaar in discussie zijn en blijven. Daarom denk ik nog vaak terug aan de expertmeeting die Uw Kamer op 4 februari 2014 over de staat van de rechtsstaat heeft gehouden. Alsmede aan de

⁵ Gewijzigd amendement op nummer 10 van het lid van Toorenburg c.s. ter vervanging van dat gedrukt onder nr. 9.

⁶ Wijziging van de Penitentiaire beginselenwet, de Beginselenwet verpleging ter beschikking gestelden, de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen en enige andere wetten in verband met de eigen bijdrage voor verblijf in een justitiële inrichting

⁷ <https://abonneren.rijksoverheid.nl/nieuwsbrieven/archief/artikel/39/5eaff18-adfa-4517-9ff6-fba12bad8752/8ab1207d-157d-4ff4-9c1d-2bf38a1b8a89>

diverse nuttige inbrengen van de sprekers. Hierbij spreek ik dan ook de hoop uit dat Uw Kamer dit nog vaker zal organiseren. Er is hier blijvende behoefte aan.

Hoogachtend,

W.F. Hendriksen
Algemeen deken

R.A. Fibbe
Portefeuillehouder strafrecht